

«Тасдиқ мекунам»

Директори Институти
зироаткорию АИКТ

номзади илмҳои кишоварзӣ

Саидзода Р.Ф.

аз « 8 » 09 с. 2022

Хулосаи

чаласаи якҷояи шубаҳо ва озмоишгоҳҳои Институти зироаткорию
Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон

Диссертатсияи Бегназаров Давлатманд Бобошоевич дар мавзӯи
“Маҳсулнокии чормағзи заминӣ дар кишти ангорӣ вобаста аз муҳлати
кишт ва зичии ниҳолҳо дар шароити Тоҷикистони Марказӣ” барои
дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои кишоварзӣ аз рӯи ихтисоси
06.01.01 – зироаткорию умумӣ, растанипарварӣ дар шубаи зироатҳои
равғандиҳандаи Институти зироаткорию Академияи илмҳои кишоварзии
Тоҷикистон дар давоми солҳои 2012-2014 иҷро гардидааст.

Бегназаров Давлатманд Бобошоевич, соли таваллудаш 01.01.1988,
соли 2006 ба шубаи рӯзонаи факултети агрономии Донишгоҳи аграрии
Тоҷикистон ба номи Ш. Шохтемур дохил шуда, онро соли 2011 бо
тахассуси агрономӣ хатм намудааст.

Фаъолияти меҳнати Бегназаров Д.Б., аз соли 2012 то имруз дар
Институти зироаткорию Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон
идома дорад. У аз моҳи январӣ соли 2012 то февралӣ 2018 вазифаи
мудирӣ шубаи зироатҳои равғандиҳандаро ба уҳда дошта, аз моҳи
февралӣ 2018 то имруз вазифаи ходими калони илмиро иҷро намуда
истодааст.

Соли 2012 ба шубаи рӯзонаи аспирантураи Институти зироаткорию
Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон дохил шуда, онро соли 2014
бомуваффақият хатм намудааст.

Рохбарони илмӣ: Норов Мастибек Самадович - доктори илмҳои кишоварзӣ, профессори кафедраи зироаткорӣ ва хӯроки чорвои Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Ш. Шохтемур, Нарзулоев Тош Садулоевич – доктори илмҳои кишоварзӣ, мудири шуъбаи зироатҳои равшандиҳандаи Институти зироаткории Академи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон.

Аз рӯи ҷамъбасти муҳокимаҳо чунин хулосагирӣ карда шуд:

Муҳимияти мавзӯ. Ҳукумати мамлакат роҳҳои пешбурди минбаъдаи иқтисодиёти миллӣ ва зина ба зина баланд бардоштани сатҳу сифати зиндагии аҳолиро дар доираи яке аз ҳадафи асосии стратегӣ - таъмини амнияти озуқаворӣ тарҳрезӣ намуда, онро тадриҷан амалӣ гардонида истодааст.

Барои амалӣ гаштани ин барномаи стратегӣ яке аз масъалаҳои асосӣ - ин тақвият бахшидан ба корҳои илмию таҳқиқотии аз нуқтаи назари иқтисодӣ самарабахш, ҷорӣ намудани навигариҳои илман асосноки муосир, ҳамгироии илму истеҳсолот ва татбиқи дастовардҳои илмӣ мебошад.

Заминҳои обёришавандаи ҷумҳурӣ манбаи асосии истеҳсоли маҳсулотҳои ғизоӣ ба шумор рафта, парвариши зироатҳои равшандех, аз қабилӣ чормағзи заминӣ аз ҷиҳати иқтисодӣ фоидаовар буда, аҳолии кишварро бо равшани истеъмолии ватанӣ таъмин намуда, ҳамчун зироати лӯбиёгӣ ҳосилхезии хокро баланд мебардорад ва барои рушди соҳаи чорводорӣ низ аҳамияти муҳим дорад.

Яке аз захираҳои афзунгардони маҳсулотҳои ғизоии соҳаи аграрӣ - ин васеъ истифода бурдани зироати чормағзи заминӣ дар кишти ангорӣ мебошад. Дар шароити минтақаи Ҳисор усулҳои агротехникии парвариши чормағзи заминӣ дар кишти ангорӣ ханӯз омӯхта нашудаанд ва барои иҷрои ин масъала такмил додани баъзе усулҳои технологияи

парвариш ва илман асосноккунии онҳо аҳамияти назариявӣ ва амалӣ доранд.

Иштироки шахсии доктараби дарёфти дараҷаи илмӣ дар комёбшудан ба натиҷаҳои, ки дар диссертатсия оварда шудааст. Аз ҷониби Бегназаров Давлатманд Бобошоевич пеш аз оғози корҳои илмию таҳқиқоти мавзӯӣ, роҳбари илмӣ, барномаи корӣ таҳия намуда, дар корҳои таҷрибавӣ ва ҷамовариҳои маълумотҳои илмӣ иштирок намуда, натиҷаи он дар ҷаласаҳои шӯбаи зироатҳои рағандиҳанда, Шӯрои методӣ ва Шӯрои илмии муассиса муҳокима ва тасдиқ карда шудааст.

Диссертатсияро шахсан худ муаллиф иҷро намуда, натиҷаҳои илмии бадастовардашуда низ таҳқиқоти мустақилонаи ӯ мебошад. Дар давоми ҳамаи давраҳои таҳқиқот муаллиф иҷрокунандаи асосии он буда, дар ин замина кори диссертатсияро пурра ба анҷом расонидааст. Ӯ асосноккунии илмии мушкilot, барномаи таҳияшуда ва усули таҳқиқот, мавзеи таҳқиқотро барои гузоштани таҷрибаи саҳроӣ бо истифодаи технологияи баъзе усулҳои парвариши зироатҳои минтақабобшудаи маҳалии чормағзи заминии навҳои “Тоҷики - 15” ва ҷави “Пулодӣ”-ро иҷро намудааст.

Корҳои таҳқиқотии муаллиф асосан дар кишти ангорӣ бо чормағзи заминии навӣ “Тоҷики - 15” гузаронида шуда, технологияи парвариши он, аз ҷумла муҳлати мусоиди кишт ва зичии ниҳолҳои муътадил барои заминҳои Водии Ҳисор муайян карда шудааст, ки ин барои самаранок ва оқилона истифода бурдани заминҳои обёришавандаи ин минтақаҳо ва руёндани 2 – ҳосили дон дар як сол ба анҷом расонида шудааст. Дар диссертатсия маводҳои ҳарсолаи натиҷаи таҳқиқотҳои баанҷомрасида, бақайдгири ва мушоҳидаҳои фенологии таҷрибаҳои саҳроии муаллиф оварда шудааст. Санадҳои апробатсияи натиҷаи корҳои таҳқиқотии таҷрибаҳои саҳроӣ дар замимаҳои диссертатсия пешниҳод гардидааст.

Дарачаи дурустии таҳқиқотҳои гузаронидашуда. Таҳқиқот дар сатҳи баланди методӣ иҷро шуда, ба талаботи услубӣ низ ҷавобгуй мебошад. Дар таҷрибаҳои илмӣ саҳрои усулҳои муосири умумиэтирофгардида тавассути услуби таҳлили дисперсионӣ Б.А. Доспехов [1979, 1985], Институти илмӣ – таҳқиқотии зироатҳои рағандиҳанда (ВНИИМК) [1986], баромомади воҳиди хӯрока ва сафедаи ҳазмшаванда бо услуби М.Ф. Томме [1964], самарани иқтисоди бо услуби Институти умуми иттифоқи илмӣ таҳқиқотии хуроки чорво ба номи В.Р. Вилиямс [1971], муайн карда шудааст. Натиҷаи коркардҳо нишон доданд, ки нишондодҳои асосии таҳқиқотҳои гузаронидашуда дурустии амиқиро доранд. Хулосаву тавсияҳо ба истеҳсолотро муаллиф дар асоси таҳлилҳои илман асоснокшудаи таҳқиқот ва маводҳои воқеии таҷрибаҳои илмӣ саҳроӣ ва истеҳсолӣ таҳия намудааст.

Натиҷаҳои нисбатан амиқи дастовардаи ҳуди аспирант, навгонӣ ва аҳамияти амалии онҳо. Бо дарназардошти натиҷаҳои таҳқиқотҳои илмӣ гузаронидашуда, бори аввал дар шароити заминҳои обии Тоҷикистони Марказӣ, технологияи парвариши чормағзи заминӣ, аз ҷумла муҳлати кишт ва зичии ниҳолҳо дар кишти ангорӣ илман асоснок карда шуд, ки ба шуд равона гардидааст илман асоснок карда шуд.

Аз тарафи муаллиф барои истифодаи самараноки заминҳои обӣ ва рӯёндани 2 ҳосили дон дар як сол, кишти чормағзи заминии минтақабобшудаи маҳалии навъи “Тоҷики - 15” дар даҳрӯзаи якуми моҳи июн бо зичии 116 ҳазор растанӣ дар 1 гектар ё 7 дон дар 1 метри тӯлонӣ баъд аз ҷамъоварии ҷавъи “Пулодӣ” тавсия карда шуд, ки ин ба мақсади рӯёндани ҳосили фаровони дон, рағани растани аз ҷиҳати экологӣ тоза, анбӯҳи сабз, бедаи серғизо ва ҳосилхез гардонидани таркиби хок равона гардидааст.

Аҳамияти амалӣ ва татбиқи натиҷаҳои таҳқиқот. Дар натиҷаи таҷрибаҳои саҳроӣ дар шароити заминҳои обии минтақаи Ҳисор муҳлати

мусоиди кишт ва зичии муътадили ниҳолҳои чормағзи заминӣ дар кишти ангорӣ таҳия гардид, ки рӯёнидани то 3,3 т/га ҳосили ғилофакҳо, 27 т/га анбуҳи сабз ва 0,9 т/га рағани растании аз ҷиҳати экологӣ тозаро таъмин менамояд. Технологияи илман асоснокшудаи парвариши чормағзи заминӣ дар хоҷагии таҷрибавии ба номи Дзержинский-и шаҳри Ҳисор дар майдони 3 гектар татбиқ карда шудааст.

Интишори натиҷаҳои диссертатсия. Дар доираи мавзӯӣ 6 маводи илмӣ аз он ҷумла 4 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр гардидаанд.

Феҳристи корҳои ҷошудаи муаллиф доир ба мавзӯи диссертатсия
Мақолаҳо дар маҷаллаҳои тақризшавандаи ҚОА-и назди Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон

1-М. Бегназаров Д.Б. Продуктивность арахиса повторного возделывания в зависимости от срока посева и густоты стояния в Гиссарской долине / Д.Б. Бегназаров // Кишоварз (Земледелец), 2018.-4 (80). - С.43-45.

2-М. Бегназаров Д.Б. Влияние срока посева и густоты стояния на урожайность семян арахиса при повторных посевах в условиях Гиссарской зоны / Д.Б. Бегназаров // Кишоварз (Земледелец), 2019. - 3-А (84). - С.91-95.

Мақолаҳо дар маҷмӯаҳои маводи конференсияҳо

3-М. Бегназаров Д.Б. Технологияи парвариши чормағзи заминӣ дар заминҳои обӣ / Т.С. Нарзулоев, 2015. – 16 с.

4-М. Бегназаров Д.Б. Технологияи парвариши чормағзи заминӣ / Т.С. Нарзулоев, М.С. Норов, М.М. Солиҳов, 2018. – 27 с.

Таъйид (апробатсия) – и диссертатсия ва иттилоот оид ба истифодаи натиҷаҳои он. Таҷрибаҳои илмии саҳрои солҳои 2012-2014 аз ҷониби комиссияи махсусии методии апробатсионии Институти зироаткорӣ, намояндагони Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон, Вазорати кишоварзии ҚТ, Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Ш. Шохтемур,

Комиссияи давлатии озмоиши навъи зироатҳои кишоварзи ва муҳофизати навъҳои Вазорати кишоварзии ҶТ баҳогузори карда шуда, натиҷаи он дар ҷаласаҳои Шӯрои илмии муассиса муҳокима гардидааст.

Натиҷаи корҳои илмию таҳқиқотӣ оид ба мавзӯи диссертатсия дар семинару конференсияҳо, мизҳои муддавари Институти зироаткории АИКТ (ш. Ҳисор, 2015, 2016, 2017); конференсияи илмию амалии ҷумҳуриявӣ “Нақши зироатҳои рағандиҳанда дар таъмини рағани истемолии ватанӣ” (Душанбе, 2014); семинари амалии “Чормағзи заминӣ ва аҳамияти он дар таъмини амнияти озуқавории кишвар” (ш. Қўрғонтеппа, 2015); “Зироатҳои рағандиҳанда дар шароити тайғирёбии иқлим” (ш. Ҳисор, 2018) баррасӣ гардидааст.

Дар ҷаласа 35 нафар иштирок доштанд. Натиҷаи овоздиҳӣ: овоз доданд барои тавсияи диссертатсияи Бегназаров Давлатманд Бобошоевич дар мавзӯи “Маҳсулнокии чормағзи заминӣ дар кишти ангорӣ вобаста аз муҳлати кишт ва зичии ниҳолҳо дар шароити Тоҷикистони Марказӣ” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои кишоварзӣ аз рӯи ихтисоси 06.01.01 – зироаткории умумӣ, растанипарварӣ ба ҳимояи ошкоро “**тарафдор**” – 35 нафар, “**муқобил**” – нест, “**бетараф**” – нест, Протоколи № 7 аз 08 сентябри соли 2022.

Раиси ҷаласа,
номзади илмҳои кишоварзӣ

Пулотова Ш.С.

Котиби ҷаласа,
номзади илмҳои кишоварзӣ

Юсуфи Г.И.

Имзоҳои Пулотова Ш.С. ва Юсуфи Г.И. ро

тасдиқ мекунам, сардори нозирони

Институти зироаткории АИКТ

Раҷабзода Ф.Ф.